

Suvianna Hakalehto

Oikeustieteen professori

Työrauha, turvallisuus ja oppimisen tuki oppilaan oikeuksina

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

ESITYKSEN RAKENNE

- opetustoimen juridisia reunaehdoja
- oppimisen tuki oppilaan oikeutena
- työrauha oppilaan oikeutena
- turvallisuus oppilaan oikeutena

OPETUSTOIMEN JURIDISIA REUNA-EHTOJA

© JACK ANDERSON, WWW.ANDERSONS.COM

"I know my rights! I want my
phone call!"

"The law plays a part in everything that educators do"

OPETUSTOIMEN JURIDISIA REUNA-EHTOJA

- oppivelvollisuus
(perusopetus)
- oikeus opetukseen
(perusopetus)
- opetuksen tavoitteet
- julkisessa tehtävässä
tarkoin noudatettava lakia
- oppilaan perus- ja
ihmisoikeuksien
toteutumisesta
huolehtiminen

ALAIKÄISEN OIKEUDELLISEN ASEMAN PERUSTEITA

LAPSI OIKEUSSUBJEKTI JOLLA
SAMAT JURIDISET OIKEUDET
KUIN TÄYSI-IKÄISILLÄ

LAPSELLA EI ERITYISIÄ
JURIDISIA ALAIKÄISYYTEEN
PERUSTUVIA
VELVOLLISUUKSIA

LAPSEN RIKOSVASTUU JA
VAHINGONKORVAUSVASTUU
ERITYISESTI SÄÄDELTY

LAPSEN OIKEUKSIEN
TOTEUTUMINEN HUOLTAJIEN
JA JULKISTA TEHTÄVÄÄ
HOITAVIEN VASTUULLA

HUOLTAJA PÄÄTTÄÄ
ALAIKÄISTÄ KOSKEVISTA
ASIOISTA

ALAIKÄISTEN OIKEUKSIA
TURVATTU USEILLA
ILMISOIKEUKSILLA, JOTKA
KUULUVAT VAIN ALAIKÄISILLE

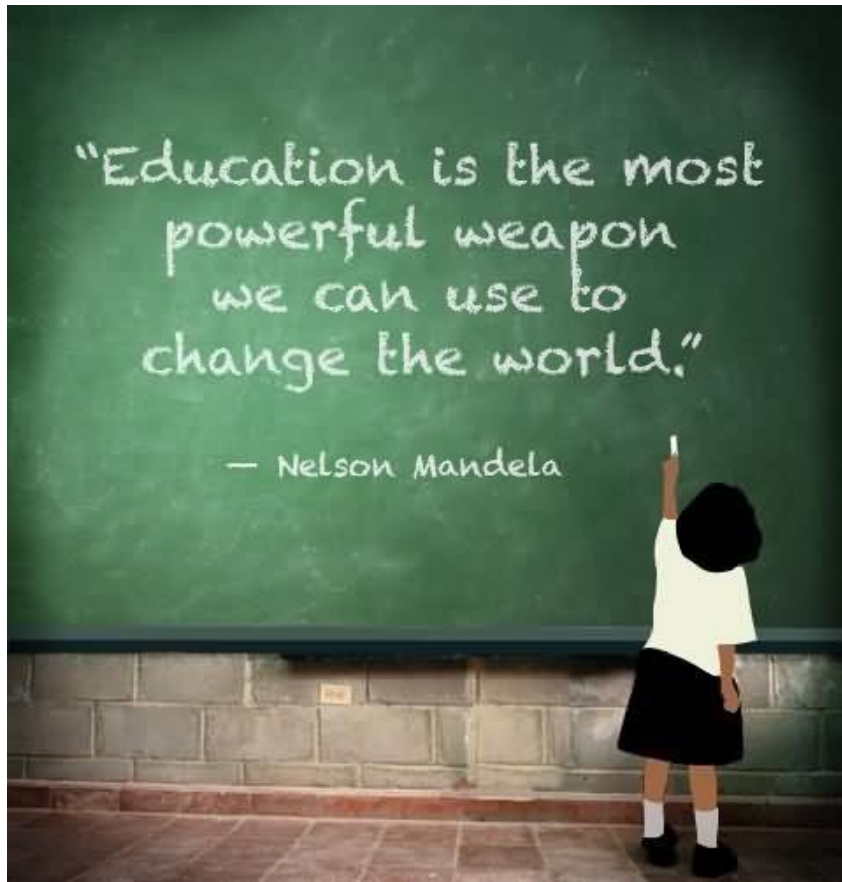

ALAIKÄISEN OIKEUDELLISESTA ASEMASTA KOULUSSA

- oppilaalle säädetty erityisiä velvollisuuksia koulussa
 - opetukseen osallistuminen; asiallinen käytös; tehtävien tunnollinen suorittaminen
- opetustoimen päätöksissä ja toiminnassa lapsen etu eli lapsen oikeuksien toteutuminen on harkinnassa asetettava ensisijalle
- oppilaalla on oikeus ilmaista näkemyksensä ja saada se otetuksi huomioon kaikissa häntä koskevissa koulunkäyntiin liittyvissä asioissa
- oppilaan oikeuksiin puuttuminen / niiden rajoittaminen koulussa on mahdollista ainoastaan, jos tästä on **lailla** säädetty
- julkista tehtävää hoitavalla velvollisuus kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvien lapsiryhmien oikeuksien toteutumiseen!

OPPIMISEN TUKI OPPILAAN OIKEUTENA

OPPIMISEN TUKI PERUSOPETUKSESSA

- sääntelyn taustalla perus- ja ihmisoikeutena turvattu yhdenvertaisuus / syrjimättömyys
- opetus suunniteltava ja järjestettävä kaikille oppilaille soveltuvaksi: koulujärjestelmän inklusiivisuus
 - turvattu ihmisoikeutena (vammaissopimus)
- POL 17.1 §: erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa
 - perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta

OPPIMISEN TUKI JA OPPILASHUOLTO

- oppilaitoksen ja opiskeluhuollon henkilökunnalla
 - velvollisuus ohjata opiskelijaa hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon etuuksia ja palveluja
 - velvollisuus ottaa viipymättä yhteyttä opiskeluhuollon psykologiin/kuraattoriin, jos arvioi että opiskelijan vaikeuksien ehkäiseminen tai poistaminen edellyttää opiskeluhuollon palveluja

VAMMAISET OPPILAAT

- YK:n vammaisyleissopimus
 - valtion toteutettava mm. kohtuulliset mukautukset + tehokkaat, yksilölliset tukitoimet koulutuksessa
- yhdenvertaisuuslaki
 - koulutuksen järjestäjän tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammainen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa saada koulutusta
- perusopetuslaki
 - vammaisen lapsen oikeus opetukseen osallistumiseen edellyttämiin tulkitsemis- ja avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin

TURVALLISUUS OPPILAAN OIKEUTENA

OPPIMISYMPÄRISTÖN TURVALLISUUS (POL 29 §)

- oikeus turvalliseen oppimisympäristöön; tarkoitus velvoittaa opetuksen järjestäjää työturvallisuussäännöksiä vastaavasti
- suoja kaikelta mikä vaarantaa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen tai pedagogisen turvallisuuden
- koulupäivän aikana vastuu oppilaiden turvallisuudesta koulussa on aina opetuksen järjestäjällä
- koulun toiminnalle asetetaan korkeat huolellisuuskriteerit, kun kysymys alaikäisten turvallisuuden suojaamisesta

TURVALLISUUS KOULUSSA ON AINA PERUS- JA IHMISOIKEUSKYSYMYKSIÄ!

- perustuslaissa säädetään oikeudesta turvallisuuteen
- lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus suojaan väkivallalta ja kaikelta huonolta kohtelulta
 - suoja kaikilta kehitykselle ja hyvinvoinnille haitallisilta riskeiltä
 - huom! oikeudellisesti merkitystä ei ole sillä mitä jossain määritetty kiusaamiseksi – kaikkeen huonoon kohteluun puututtava

MITÄ ON HUONO KOHTELU?

kaikki ruumiillinen
ja henkinen
väkivalta

vahingoittaminen

laiminlyönti

välinpitämätön,
halventava, huono
kohtelu

hyväksikäyttö

MITÄ KOULUKIUSAAMISEN OSALTA SÄÄDETTY?

- opettajan/rehtorin ilmoitettava tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta kiusaajan ja kiusatun huoltajalle
- perusopetuslaissa ei säännöksiä siitä mitä kiusaaminen on, kiusaamisen selvittämistavoista, kiusaamiseen puuttumisen keinoista, tilanteen jälkiseurannasta
- opetussuunnitelman perusteiden mukaan kiusaamista, väkivaltaa, rasismia tai muuta syrjintää ei hyväksytä ja epäasialliseen käytökseen puututaan
- koulukohtaiseen opiskeluhoitosuunnitelmaan kirjattava suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

MITEN KIUSAAMISEEN PUUTTUMISVELVOITTEITA TULKITTAVA

- opetuksen järjestäjällä velvollisuus toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista
- oppilaitostasolla ryhdyttävä kaikkiin tarpeellisiin toimenpiteisiin lasten suojelemiseksi kaikelta väkivallalta ja huonolta kohtelulta oppilaitoksessa
- oppilaitoksessa: 1) kartoitettava riskit 2) ennalta estettävä huonoa kohtelua 3) luotava tehokkaat menetelmät tunnistaa ja käsitellä tapauksia 4) puututtava tehokkaasti huonoon kohteluun
- opetushallitus julkaissut 2020 oppaan perusopetuksen koulujen kiusaamisen vastaisen työn tueksi

OIKEUSTURVA KIUUSAAMISEPÄILYISSÄ

- oppilaalla aina oikeus saada epäilty kiusaamisasia selvitettyksi
 - jokaisella oikeus saattaa epäilty oikeudenloukkaus asianmukaisesti ratkaistavaksi; oikeusturva (perustuslaki 21 §)
 - oikeus saada asia käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä; oikeus saada perusteltu päätös (hyvän hallinnon periaatteet, hallintolaki)
 - kyse perus- ja ihmisoikeuksista (turvallisuus, koskemattomuus, ihmisarvo ym.)
- opetussuunnitelman perusteiden mukaan opetuksen järjestäjällä velvollisuus huolehtia opettajien valmiuksista kiusaamisen osalta
- opetuksen järjestäjän vapaaehtoisuuteen perustuvat järjestelyt eivät ole riittäviä oikeusturvanäkökulmasta

TYÖRAUHA OPPILAAN OIKEUTENA

TYÖRAUHA

- häiritsevä käytös ja konfliktit osa ihmisarkea
- työrauha on edellytys sille, että oikeus oppimiseen ja oikeus turvallisuuteen toteutuvat
 - kyse oppilaan oikeuksien ja opetuksen toteuttamisesta
- opetuksen järjestäjän velvollisuus huolehtia työrauhasta
- ennalta estävä / jälkikäteinen järjestyksenpito (kurinpito)

TOIMINTARAJOITTEISET OPPILAAT KOULUTERVEYSKYSELYSSÄ

- vähintään kolme kertaa suurempi osa kaikkiin oppilaisiin verrattuna
 - ei kokenut olevansa tärkeä osa koulu- / luokkayhteisöä
 - tunsii itsensä yksinäiseksi
 - oli yksin välitunneilla
 - tuli kiusatuksi koulussa vähintään kerran viikossa
 - koki koulu-uupumusta
 - oli luvatta poissa koulusta
 - ei saanut ongelmiinsa apua koulussa

TYÖRAUHAN TURVAAMISEN KANNALTA KESKEISIÄ TEKIJÖITÄ

- oppilaan velvollisuus käyttäytyä asiallisesti
- järjestyssäännöt: tarkoituksena mm. edistää koulun järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä turvallisuutta ja viihtyisyyttä
- kurinpitokeinot ja muut perusopetuslain sallimat toimet: tukena työrauhan säilyttämisessä

Kurinpitopuheesta työrauha-/turvallisuuspuheeseen

HAASTEITA TYÖRAUHAN TURVAAMISESSA

- ovatko perusopetuslain tarjoamat keinot tehokkaita turvaamaan työrauhan?
- opettajien valmiudet käyttää perusopetuslaissa säädettyjä keinoja
- opettajien halukkuus käyttää em keinoja
- ei säädettyä velvollisuutta käyttää kurinpitokeinoja
- kurinpitokeinojen käytön johdonmukaisuus/yhtenäisyys koulussa/kunnassa/Suomessa
- oppilaiden hyvinvoinnin haasteisiin puuttuminen

MATKAPUHELIMET KOULUSSA

- oppivelvollisuus ei rajoita oppilaan perus- ja ihmisoikeuksia
 - näiden oikeuksien kunnioittamisen oltava kaiken koulutyön lähtökohta
 - **opetuksen järjestäjä ei voi puuttua perus- ja ihmisoikeuksiin ilman pätevää syytä ja ilman että asiasta on säädetty laissa**
- PL 12 §:ssä turvatun sananvapauden ja PL 10 §:ssä tarkoitetun luottamuksellisen viestin suojan näkökulmasta ei hyväksyttävää rajoittaa matkapuhelimen käyttöä muissa kuin lain sallimissa tilanteissa: nyt POL sisältää sääntelyn
- järjestyssäännöillä voidaan rajoittaa mobiililaitteiden käyttöä opetuksen aikana perusopetuslain mukaisesti
- mobiililaitteen epäasialliseen käyttöön koulussa voidaan puuttua vain perusopetuslaissa säädetyillä keinoilla

OIKEUSASIAMIEHEN TARKASTUKSET KOULUIHIN

Tutustuttu miten koulussa toteutuvat mm.

- yhdenvertaisuus ja esteettömyys
- oikeus yksityisyyteen; yksityisyyden toteutumista edistävät ja haittaavat käytännöt
- erityinen tuki
- maahanmuuttajalasten oikeudet
- hallinnollinen päätöksenteko
- huoltajien neuvonta ja ohjaus
- kodin ja koulun yhteistyö
- yksilöllinen ja yhteisöllinen oppilashuolto
- oppilaiden osallisuus
- turvallisen opiskeluympäristön kysymykset

YK:N LAPSEN OIKEUKSIEN KOMITEAN HUOLENAIHEITA SUOMALASEEN KOULUUN LIITTYEN (2011)

- lasten kanssa toimivia ei ole koulutettu sopimuksen soveltamisesta
- opettajien tietoutta eri kulttuureista ja lasten kokemista ongelmista lisättävä
- vähemmistöjen oikeudet sisällytettävä opettajien koulutukseen ja koulujen opetussuunnitelmiin
- toimia kiusaamisen ja ahdistelun torjumiseksi tehostettava
- parannettava kouluissa työskentelevien ja oppilaiden valmiuksia hyväksyä moninaisuutta kouluissa ja parantaa konfliktinratkaisutaitoja
- enemmän huomiota lasten oikeuteen saada mielipiteensä huomioonotetuksi
- epätasa-arvo palveluiden saatavuudessa eri puolilla maata

MIHIN TULISI PANOSTAA?

- opettajien valmiudet opetustoimen juridiikasta
- opettajien valmiudet ylläpitää työrauhaa
- opettajien tukeminen tehtävässään
- panostus haavoittuviin ryhmiin kuuluviin oppilaisiin
- oppilaiden ja huoltajien tieto oppilaan oikeuksista ja velvollisuuksista
- opetustoimen / koulun hallintokulttuuri
 - oppilaiden ja huoltajien osallisuus
 - moniammatillinen yhteistyö
 - mahdollisimman selkeiden toimintatapojen luominen

Kiitos!

suvianna.hakalehto@uef.fi

Tutkimustani oppilaan oikeudellisesta asemasta

- Hakalehto-Wainio, S: Kunnan korvausvastuu koulukiusauksella aiheutetusta vahingosta. Oikeustiede – Jurisprudentia 2003, s. 63-134.
- Hakalehto-Wainio, S: Kadonneen työrauhan metsästys – kurinpitokeinot peruskoulussa. Teoksessa Avoin, tehokas ja riippumaton. Juhlajulkaisu Olli Mäenpää 60 vuotta, s. 37-52. Edita 2010.
- Hakalehto-Wainio, S: Turvallisen oppimisympäristön toteutumisen oikeudellisista haasteista peruskoulussa. Lakimies 2012, s. 238-258.
- Hakalehto-Wainio, S: Oppilaan oikeudet opetustoimessa. Lakimiesliiton kustannus 2012.
- Hakalehto-Wainio, S: The Best Interests of a Child in School. Family Law & Practice. Vol 1, No 1 2014, p. 105-112.
- Hakalehto, S (toim.): Lapsen oikeudet koulussa. Kauppakamari 2015.
- Hakalehto, S: Lapse oigused koolis. Iuridica. Tartu Ulikooli oigusteaduskonna ajakirji 2015, s. 387-396.
- Hakalehto, S: Esineitä ja aineita. Lapsen tavaroiden tarkastaminen lastensuojelulaissa ja perusopetuslaissa. Teoksessa Juhlajulkaisu Matti Ilmari Niemi. Alma Talent 2018.
- Hakalehto, S: Lapsioikeuden perusteet. Alma Talent 2018.
- Hakalehto, Suvianna – Mäntylä, Niina – Lerwall, Lotta: Disciplinary measures in school – Finland and Sweden. Nordisk Socialrättslig Tidstkrift (hyväksytty julkaistavaksi)

